

ÉVKÖNYVI ÉRTEKEZÉS.

A kertművész-képzéshez.

Alig van téma, amelyben a laikus közönség kevesebb hivatottság érzetével, de annál nagyobb bátorsággal nyilvánítaná «véleményét», mint az *oktatás ügye*.

Valahányszor arra alkalom nyílik, megszólalnak a kívül álló reformátorok nagy bátorsággal és hévvel nekimenve hivatásos oktatók «maradi» seregének, ugyancsak megmondják, hogy miként kellene és hogy lehetne. Pedig bizony alig van kényesebb, több tanulmányozást és nagyobb tapasztalatot igényelő kérdés az oktatás és főleg a szakoktatás kérdésénél. A vélemények csak addig maradnak olyan bátrak és határozottak, amíg azok akik azokat hangoztatják, a témába való elmélyedéstől kímélik az időt és fáradságot. Aki a szakoktatás számtalan célját, irányát, szükségleteit, fortélyait, szóval összes esinját-binját nem ismeri, nem tudja vagy nincsen tisztában azzal, hogy ezt a kérdést és annak részleteit milyen látószög alatt és mely nézőpontokból kell megítélnie, természetesen könnyen halad el fölényesnek vélt tudásával a kérdések mellett; a témával szeretettel, tudással és gondnal foglalkozó szakember azonban nem egyszer érzi a kérdések nehéz és tulajdonképpen végleges jó megoldásának lehetetlen voltát.

A szakiskola az életnek nevel és itt az oktatás mindig az élettel halad; így annak egyszeri «megreformálásáról» nem lehet szó: a szakiskolai oktatásnak olyan elasztikusnak kell lennie, hogy az a haladó élet folyton változó követelményeinek mindenben engedjen. Grafikonja tehát egy ide-oda kanyarodó görbe képét adja, amelynek a gyakorlati élet menetét jelző töréspontjait az oktató szakember tapasztalata és előrelátása redukálhatja ugyan, de teljesen nem eliminálhatja.

A fentebb elmondottakat a szakoktatásra általánosságban vonatkoztattam. Ha a kertművész-képzéséről akarok szólni, a nehézségek fokozottabb számban és hatványozott módon lép-

nek fel. Hazai vagy helyesebben a hazánkban nevelkedett kertművészek száma még olyan kevés, a kertész-szakember kertművészeti irányú kiképzése még alig néhány éve annyira primitív színvonalon állott, hogy idáig a kertművészi kiképzés reformálásáról vagy javításáról alig, hanem a hazai viszonyoknak megfelelő kertművész-képzés *megszervezéséről* lehet csak szó. Mint a szakoktatásnak általában, úgy természetesen a kertművészsze való kiképzésnek is a teljesen különböző viszonyoknak megfelelőleg, nálunk is egészen más alapokon kell nyugodnia, mint a külföldön.

A legutolsó évekig hazai kertészetünk nem birt olyan fejlettséggel, hogy speciális irányban képzett kertész-szakemberekre szükség lett volna, mert a viszonyoknak megfelelőleg mindenütt általános irányú, a kertészet összes ágaiban egyaránt jártas kertész-szakemberre volt szükség. Így a kertművész-képzésre alig lehetett annyi gondot fordítani, mint ahogy az a kerteknek művészi irányban való alakítása céljából szükséges lett volna. Az igényeknek azonban folyton való növekedésével nálunk is elkerülhetlen szükségesnek mutatkozik a kertész-képzésnek speciális irányokba való terelése.

A kertművész képzése azonban nemcsak azért nehéz kérdés, mert a külföldiektől egészen eltérő viszonyaink miatt a külföldi tapasztalatokon támaszpontot alig találhatunk, hanem nehéz kérdés önmagában is. A kertművészhben két szakember tudásának kell egyesülnie: az építőművészenek és a kertészenek. Ez teszi a kérdést nehezzé. A műtörténet tanulságai szerint a különböző korszakokban másképp és másképp alakult ez a kérdés: a kertművészet virágzása korában, a késői renaissance-ban, az építőművészeké az irányító szerep. A kerteket építőművészek tervezték és alakították, akik a kertészet «mesterségét» is elsajátították. A XVIII. századbeli romantizmus irányát eleinte szintén építők és festők indították meg, akik-től azonban a XIX. században a kertész veszi át a vezetést. A kertész-szakemberek nem igen voltak hajlandók viszont az építészet «mesterségét» elsajátítani és így a XIX. század kertművészete, a romanticizáló tájképies irányú «tájkertészet» majdnem egészen nélkülözi a kert egyik legszebb díszítő motívumát, az architektúrát, nem is beszélve arról, hogy a ház és kert egységes hatásának szépségét ezekben a kertekben nélkülözzük. A legutolsó évtizedekben, főleg Németországban újból az építőművészek igyekeztek az irányító szerepét átvenni és innen keletkezett az a nagy irodalmi harc és az a sok vitatkozás, amely egyfelől a kert alakításával fog-

lalkozó építőművészek, másfelől a hivatásos tájkertészek illetőleg kertművészek táborából megindult és amelynek végső eredménye úgy fejezhető ki, hogy egészen mindegy, hogy a kertművész eredetileg építész volt-e avagy kertész, de képzett kertművész csak az lehet, aki mindakét szakma értékeléséhez a kellő szaktudása van.

A kertművészetet a külföldön ennek megfelelőleg kétféle szakintézetekben tanítják: az iparművészeti iskolákon (Düsseldorf) és az építészeti főiskolákon (Charlottenburg) és a kertészeti szakintézetekben (Dahlem, Dresden); így természetesen hol az egyik irányra, hol a másikra helyezik a fősúlyt. Nálunk csak a legutolsó időben vették a kertművészetet az iparművészeti iskola tárgyai közé és vették tervbe annak a megreformálandó műegyetemi oktatás programjába való felvételét.

Bennünket ez esetben természetesen a kertművészetnek a Kertészeti Tanintézet-ben való oktatása érdekel elsősorban. A kertművész-képzés Tanintézetünkben az eddigi tanításimenetben természetesen alig lehetett megfelelő. A tanuló a második évben egy féléven át heti 3 órában hallgatott elméleti előadást a kertművészetről, a harmadik évben két féléven át 2 órát a kertészeti építészetből és mindössze három féléven át volt 6—6 gyakorlati órája a kerttervezésből. Mivel a legtöbb tanuló a Tanintézetben kapott legjobb rajztanítás mellett is igen gyöngye rajzi képességgel bírt, a kerttervezési gyakorlati idő egy részére még a rajz-technikai ügyességek elsajátítására volt szükség és így kertművész-képzésről alig lehetett szó; a kertművészetből csak annyi kiképzést lehetett nyújtani, a mennyire minden tanult kertész-szakembernek általában véve szüksége van.

A Tanintézetnek főiskolává való átalakításának oktatási tervzetében az általános kertészi kiképzésen kívül két félév van tervbe véve a speciális irányban való kiképzésre, így a kertművész kiképzésére is. Habár természetesen az iskola, akármily gondosan is van annak tanításimenete összeállítva, soha sem nyújt végleges kiképzést, mert a végleges kiképzéshez valamely kiváló szakember mellett a gyakorlatban töltött bizonyos idő feltétlenül szükséges; mégis valószínű, hogy megfelelő eredményt lehet elérni, nagyon intenzív oktatás és kiváló tanítóerők feltételezésével a kertművész-képzés terén.

A speciális kertművész-képzésnek szánt eme két félévben a már általános képzettségű kertész ismereteit milyen irányban kell kiegészítenünk?

A leglényegesebb, de egyúttal a legnehezebb kérdés a hallgató-ságnak az általános művészi irányban való nem is oktatása, hanem

nevelése. Ezt egyedül elméleti, vagy gyakorlati oktatással elérni nem lehet. Az oktatónak tudnia kell a hallgató érdeklődését felkelteni az általános művészi és szépérzék, ennek élvezése és értékelése iránt. Ezt részben a hallgatónak a megfelelő irodalomba való bevezetése, részben pedig gyakorlati szemlélés (tanulmányi utak és kirándulások) útján lehet elérni. A mi különleges viszonyaink mellett ez nagy nehézségekbe ütközik. Habár művészeti irányú irodalmunk elég gazdag, speciálisan a kertművészet terén alig találunk magyar nyelvű műveket. A legutolsó évek sovínista irányzata miatt a hallgató az eddig általánosságban tudott kiegészítő világnyelvet, a német nyelvet is alig bírja, míg más világnyelvet majdnem sohasem. Így az iskolai kiképzés kiegészítéséhez olvasás útján való feltétlenül szükséges önképzés nehezen lehetséges.

Ami a szemléleti úton való oktatást illeti, ezen a téren is sokkal több nehézséggel találkozunk, mint például egy dahlem-i, versailles-i kew-gardens-i iskolában. Bizony különben annyira szép fővárosunk művészi kertekben majdnem semmit sem nyújt, csak valamire való igényeknek is, úgy, hogy ezen a téren csakis a külföldi példák megtekintése finomíthatja meg a tanítvány érzékét és bővítheti meg a látókörét. A legutolsó évek nem nyújthattak és a következő néhány év sem nyújthat, sajnos, előreláthatólag alkalmat az oktatónak, hogy a magasabb igényű tanítvány mestere munkáiban való részvétel útján képezhesse tovább magát. Az oktatás bármilyen tökéletes és a legkiválóbb tanítóerők kezeiben legyen, a két fentebb elmondott nehézséget mindig be kell állítanunk programunkba.

Nézzük most már a speciális irányban való oktatás részleteit. Az általános képzettségű kertésznek a kertészeti tudása, mint kertművész természetesen még sok kiegészítésekre szorul. Így például a dísznövény-tenyésztés különböző ágai, a növényanyagnak különböző (physiognómiai, oekológiai stb.) szempontból való alkalmazni tudása külön tanulmányt igényel. A növény- és viráganyagnak a különböző korok stílusainak megfelelő megválasztása is fontos kérdés. A leendő főiskola tanításimenetébe tehát ezek az ismeretek, mint külön tárgyak veendőek fél. Egyes neves külföldi mesterek: Willy Lange, Mayer egész külön iskolát képeztek; mutatja legjobban, hogy ezek tárgyak mennyire különleges, sőt esetleg teljesen egyéni szempontból is taníthatók.

A tanítványnak a már említett általános művészi irányú kép-

zéséhez legnevezetesebb tárgyak egyike a művészettörténet, helyesebben a képzőművészetek története, természetesen összefüggésben a kertművészetének történetével. Itt látja meg a tanítvány azt a szoros összefüggést, melyben a kertművészet a többi művészettel, elsősorban az építőművészettel van és itt látja be annak rendkívüli nagy fontosságát, hogy az építőművészetből kellő kiképzést kapjon. Az a surlódás, mely egy időben főleg Willy Lange irányának felmerülésével Németországban az építészek és a kertészek között létre jött és sokáig érezhető volt a szaklapokban állandóan folytatott irodalmi vitákban, a hallgató értelmének helyes felvilágosítása mellett a rossz példán való okulás útján egészen elkerülhető lesz, mert a tanítvány előre megfelelő irányú meggyőződést szerez.

Az építészet a kertészeti főiskolán három irányban volna tanítandó: mint a különböző korok alaktana, illetőleg stilustana, gyakorlati úton, mint kerti építmények tervezése és mint városépítészet. Középitési encyclopediát a hallgató már az általános kiképzést adó előzetes években tanult.

A kerti építmények tervezésénél nem az a cél, hogy a tanítvány villákat, házakat, palotákat tudjon tervezni, — hisz ennek elsajátításához elég idő sincsen, — de biztos érzéke legyen az építészeti jelleg és az építészeti szép megismeréséhez, valamint elsajátítsa azokat az ismereteket, amelyek a ház és a kert, e szoros egységben összefüggő, két különállóan látszó motívum megértéséhez és azoknak szoros összefüggésben való megoldásához szükségesek. A kert megtervezése közben szükséges építészeti motívumok, lépcsők, terraszok és terrasz-falak, támfalak, kerítések, valamint az egyéb építészeti motívumok, pergolák, stibádiumok, kutak, szökőkutak, kisebb lugasok, kerti butorok megtervezésében, de legalább is megrajzolásában azonban a hallgatónak teljes jártassággal kell bírnia.

A kerttervezés helyes és legmegfelelőbb tanítása természetesen az volna, ha a hallgató a gyakorlatban akár oktatója megbízásában készülő, akár egyéb készülő művészi kert megtervezésében és kivitelezésében részt vehetne. Ez természetesen nem mindig lehetséges, de ideális módja a tanulásnak, mert ilyen módon a tanítvány a kert megtervezéséhez szükséges összes ismereteket, kezdve a helyszínrajz felvételétől, a felmérésen, földmunka-számításon, vízelenítésen és vízzel való ellátáson, az építészeti részek megtervezésén, a növényanyag megállapításán, szóval az egész kert összes munkálatain végigmegy az oktató vezetése mellett.

A térbeli szemlélet és értékeléshez szüksége van a kertművésznek a gyakorlati perspektívára is. Gyakorlati perspektívának nevezem azért, mert nagyobb elméleti előismeretek nélkül, főleg a kertművész gyakorlatában alkalmazva volna tanítandó. A perspektíva a térbeli elképzelésen kívül a gyakorlati élet számára is fontos: egy-egy jól és csinosan elkészült távlati kép nemcsak a laikusra, de a szakemberre is tagadhatatlanul felvilágosító hatással van és olykor döntőleg hat bizonyos esetekben.

A fenti tárgyakon kívül szükségesnek mutatkozik még a fényképezésnek is szakszerű módon való elsajátítása. Egy-egy műveletnek munkaközben fényképfelvételekkel való megörögzítése sokkal többet nyújt a tervnél, de a kirándulások, tanulmányutak alkalmával megörökített egyes érdekesebb részletek vagy motívumoknak is nagy értékük van a későbbi időkre. Igen célszerűnek mutatkoznék itt az is, hogy a tanulmányok az egyes szünidőkben, kirándulásokon vagy a tanulmányutakon készített felvételek lemezeit közös gyűjteménybe foglalják, avagy egymás közt a lemezeket megfelelő levonatok készíthetése céljából kicserélnék, mert így lassan-lassan aránylag kevesebb költséggel egészen szép fényképgyűjtemény birtokába jutnának az egyes hallgatók.

A város-építészet művészetébe való beízelés végül elkerülhetlenül szükséges a kertművész számára, mert lépten-nyomon akad olyan kérdésekre, amelyek a városépítéssel szoros összefüggésben vannak és így legalább annak főelvéivel tisztában kell lennie. A kertművésznek, mint ahogy azt már sokszor hangsúlyoztam, sokkal nagyobb teret kell kiszorítania magának a város-építészetben, mint amekkora tere eddig volt; hiszen a modern nagy város higiéniáját első sorban a megfelelő parkrendszer biztosítja.

E helyen a térszűke miatt nem foglalkozhatom olyan bőséggel ezzel a kérdéssel, amelyet a kérdés megérdemelne, de sikerült talán mégis az oktatás fő irányát megjelölnöm és kifejeztem. Talán más helyütt bővebben lesz módomban ezzel a kérdéssel foglalkoznom.

Rerrich Béla.